

POHJOISEN KESKI-SUOMEN YMPÄRISTÖPALVELUJEN YMPÄRISTÖNSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA 2026-2029

Sisällys

1. Johdanto	2
2. Valvonnan tavoitteet	3
3. Ympäristöolosuhteet	3
4. Valvontaa ohjaavat säädökset	4
5. Pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot	4
6. Valvottavat kohteet	4
7. Toimintojen riskinarviointi	5
8. Valvontaohjelman laatiminen	6
8.1. Valvontatoimenpiteet	7
8.2. Otannan käyttäminen	8
8.3. Tarkastus onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa	8
9. Valvonta	8
9.1. Ympäristölupien ja ilmoituspäätösten valvonta	8
9.2. Rekisteröityjen kohteiden valvonta	9
9.3. Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta	9
9.3.1. Ympäristönsuojelulain lupakynnyksen alapuolelle olevat toiminnot	9
9.3.2. Ilmoitus melua ja tärinää aiheuttavasta toiminnasta	9
9.3.3. Ilmoitus koeluonteisesta toiminnasta	9
9.3.4. Ilmoitus poikkeuksellisesta tilanteesta	9
9.3.5. Määräys pilaantumisen ehkäisemiseksi	10
9.3.6. Haitankärsijän ilmoituksesta vireille tulleet valvonta-asiat	10

9.3.7.	Jätevesien käsittely	10
9.4.	Muiden lakien valvonta	10
9.4.1.	Vesilain valvonta	10
9.4.2.	Jätelain yleinen valvonta	10
9.4.3.	Jätelain 124 §:n mukaiset tarkastukset	11
9.4.4.	Muu lainsäädäntö	11
10.	Valvontaan käytettävissä olevat resurssit	11
11.	Viranomaisten välinen yhteistyö	12
12.	Valvonnan toteuttaminen	12
13.	Käytössä olevat tietojärjestelmät	13
14.	Tarkastusten maksullisuus	13
Liitteet		13
	Valvontaohjelma 2026-2029	13

1. Johdanto

Pohjoisen Keski-Suomen ympäristölautakunta toimii kunnan ympäristönsuojeluviranomaisena Viitasaaren ja Saarijärven kaupungeissa, Kannonkosken, Kinnulan, Kivijärven, Kyyjärven ja Pihtiputaan kunnissa.

Ympäristönsuojelulain (YSL, 527/2014) 167 § ja 168 §:n mukaan valvontaviranomaisen on järjestettävä annettujen säännösten ja määräysten valvonta niin, että se on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta ja se perustuu ympäristöriskien arviointiin. Säännöllisen valvonnan järjestämiseksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen *valvontasuunnitelma*. Lakisääteinen valvontasuunnitelma koskee ympäristönsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvontaa. Halutessaan ympäristönsuojeluviranomainen voi koota myös muiden säädösten mukaiset valvontatehtävät samaan suunnitelmaan.

Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa on kuvattava valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin perusteet ja valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Valvontaviranomainen voi asettaa tehtävät tärkeysjärjestykseen, jos se on välttämätöntä tehtävien hoitamiseksi asianmukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava säännöllisesti.

Pohjoisen Keski-Suomen ympäristölautakunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontasuunnitelma on rajattu koskemaan pääasiassa ympäristönsuojelulain mukaista valvontaa. Lisäksi valvonnan kohteena on jätelain mukaisia toimintoja. Valvontasuunnitelma on tehty vuosille 2026–2029, jatkossa suunnitelma tarkastetaan 4 vuoden välein ympäristölautakunnan toimikauden alussa. Valvontasuunnitelma on julkinen asiakirja.

Valvontasuunnitelman lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava vuosittain **valvontaohjelma** ympäristöluvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen tarkemmasta säännöllisestä valvonnasta. **Yksityiskohtainen valvontaohjelma ei ole julkinen**, mutta toiminnanharjoittajalla on oikeus saada tietää kohteensa valvontaluokka ja perusteet sen määräytymiselle. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun valvontaohjelmaan perustuvista luvanvaraisten ja rekisteröityjen toimintojen määräaikaistarkastuksista ja muusta valvontaohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävänä on toimia yleisenä valvontaviranomaisena ja tehdä yleisen edun valvontaa ympäristölainsäädännön mukaisesti. Merkittävässä asemassa valvonnassa on ympäristönsuojelun erityislakien mukaisten lupien ja päätösten valvonta. Lisäksi valvonta kohdistuu erityisesti ympäristönsuojelulain ja jätelain nojalla annettujen valtioneuvoston asetusten ja päätösten noudattamiseen. Valvontaohjelmaan kootaan tiedot valvottavista kohteista ja määritellään ympäristöriskien arvioinnin perusteella laitospohjaiset määräaikaistarkastukset ja muut valvontatoimenpiteet. Ympäristöluvanvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja on valvottava säännöllisesti määräaikaistarkastuksin. Valvontaohjelma tehdään vuosittain ja pidetään jatkuvasti ajan tasalla mm. päivittämällä uudet ja poistuvat laitokset ohjelmaan.

Tähän ympäristönsuojelun valvontasuunnitelmaan on kirjattu ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen tarkastusten ja muiden säännöllisten valvontatoimenpiteiden perusteet. Suunnitelma kattaa myös muiden ympäristöriskiä aiheuttavien toimintojen valvonnan ja valvontaan liittyvän toiminnan suunnittelun, joissa valvontaviranomainen on kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Valvontaohjelmassa on mukana myös jätelain 100 §:n mukaiset valvontakohteet.

2. Valvonnan tavoitteet

Tavoitteena on järjestää valvonta siten, että se on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta.

Ympäristölupavelvollisten laitosten valvonnan tavoitteena on huolehtia siitä, että toiminta on ympäristönsuojelulain ja ympäristölupapäätöksen mukaista.

Valvontatoimenpiteet, kuten tarkastukset ja raporttien läpikäyminen tulee suorittaa huolellisesti ja tasapuolisesti. Valvonnan toteuttavat ympäristönsuojelun viranhaltijat.

Tarkastustoiminnan säännöllisyys perustuu valvontasuunnitelmaan ja –ohjelmaan. Suunnitelmallisen valvonnan kautta saavutetaan riittävä, ennalta määritelty tarkastustiheys toiminnoille sekä varmistetaan toiminnanharjoittajien kesken tasavertainen tarkastuskäytäntö. Laitoskohtainen määräaikaistarkastusten sekä muiden valvontatoimenpiteiden tarpeellisuus ja aikataulu määritellään toiminnasta ympäristölle ja terveydelle aiheutuvan riskin perusteella. Valvonnan tavoitteena on varmistaa lainsäädännön ja lupaehtojen noudattaminen ja sitä kautta ennalta ehkäistä ympäristöhaittoja. Säännöllinen valvonta myös lisää, ja toivottavasti parantaa, toiminnanharjoittajan ja viranomaisen välistä yhteistyötä.

Tehokkuus syntyy siitä, että valvonta kohdistetaan riskien arvioinnin perusteella haitallisimpiin ja suurimman riskin kohteisiin. Tehokkuuteen pyritään myös priorisoimalla kohteita tarvittaessa sekä välttämällä eri viranomaisten kesken päällekkäistä valvontaa. Laitosten määräaikaistarkastustiheyttä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon muiden viranomaisten suorittama valvonta, silloin kun se on osittain tai kokonaan päällekkäistä ympäristölupavalvonnan kanssa.

Suunnitelmallinen valvonta on maksullista, joten valvontaohjelma laaditaan siten, että tarkastustoimenpiteet on määritelty johdonmukaisesti ja eri toimijoiden välillä tasapuolisesti toiminnasta aiheutuvien riskien perusteella ja, että turhaa päällekkäisyyttä vältetään.

3. Ympäristöolosuhteet

Alue on pohjoista Keski-Suomea. Alueen etelä- ja keskiosa on luonnonmaantieteelliseltä tyypiltään metsäisten mäkien, koskien ja reittivesistöjen hallitsemaa Järvi-Suomea ja pohjois- ja länsiosa tyypiltään tasaista jokien ja suometsien hallitsemaa Pohjanmaata. Alueella on lukuisia Natura 2000-verkostoon kuuluvia alueita, sekä luonnonsuojelulailla rauhoitettuja alueita. Laajimmat niistä ovat soidensuojelukohteita ja vesistökohteita. Alueen poikki kulkee useampi luode-kaakko-suuntainen pitkittäisharjujakso, joille sijoittuvat alueen tärkeimmät pohjavesialueet ja maa-ainesottoalueet. Laajimmat peltoviljelyalueet sijoittuvat harjumuodostumien hienojakoisille reunoille ja suosta raivatuille turvemaille. Maa- ja metsätalous sekä turvetuotanto ovat alueella keskeisiä elinkeinoja. Kuntien keskustaajamia lukuun ottamatta asutus on haja-asutusta. Loma-asunnoilla ja loma-asuinkäyttöön muuntuneilla entisillä vakituksilla asunnoilla on alueen asutuksessa iso merkitys. Merkittävimpinä liikenneväylinä aluetta halkovat valtatie 4, valtatie 13, kantatie 77 ja kantatie 58.

4. Valvontaa ohjaavat säädökset

Pohjoisen Keski-Suomen ympäristölautakunnan toimintasäännössä ympäristöviranomaisen toimivaltaa on delegoitu viranhaltijoille lautakunnan toimintasäännössä esitetyllä tavalla.

Ympäristönsuojelun toimivaltaan kuuluu seuraaviin lakeihin perustuvien, kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvien, lupa- ja ilmoitusasioiden käsittely sekä päätösten valvonta:

- Ympäristönsuojelulaki (YSL, 527/2014)
- Maa-ainelaki (MAL, 555/1981)
- Jätelaki (JatEL, 246/2011)
- Vesilaki (VL, 587/2011)
- Vesihuoltolaki (VHL, 119/2001)
- Asetus maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta ns. nitraattiasetus (1250/2014)
- Merenkulun ympäristönsuojelulaki (1672/2009)
- Maastoliikennelaki (MaastoliikenneL, 1710/1995)
- Vesiliikennelaki (VesiliikenneL, 463/1996)
- Luonnonsuojelulaki (LSL, 1096/1996)
- Laki eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta (764/2019)

Valvontatoimintaa ohjaavat lisäksi jälkivalvonnan piiriin kuuluvat säädökset (normiohjaus). Ympäristönsuojelulain ja jätelain nojalla on annettu lukuisa joukko valtioneuvoston asetuksia ja päätöksiä, joilla on täsmennetty ympäristönsuojelun vaatimustasoa mm. erilaisten päästöjen ja ympäristön tilan osalta. Osa valtioneuvoston asetuksista on sitovia. Erityisesti niihin voi kohdistua jälkivalvontaa.

5. Pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot

Alueella merkittäviä vesistökuormitusta aiheuttavia toimintoja ovat maatalous, metsätalous, turvetuotanto, kalankasvatus ja asutuksen jätevesienkäsittely. Pohjavesialueilla merkittäviä pilaantumisen vaaraa aiheuttavia toimintoja ovat maa-ainesten ottaminen, murskaus, asutuksen jätevesienkäsittely sekä polttoainejakelu- ja korjaamotoiminta.

Paikallisista toiminnoista johtuen toimialueen kuntien välillä on jonkin verran eroavaisuuksia.

6. Valvottavat kohteet

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontaan kuuluvia luvan- tai ilmoituksenvaraisia tai rekisteröityjä toimintoja on (syyskuu 2025) yhteensä 234 kpl. Kohteet jakautuvat kunnittain seuraavasti: Kannonkoski 7 kpl, Kinnula 20 kpl, Kivijärvi 14 kpl, Kyyjärvi 18 kpl, Pihtipudas 72 kpl, Saarijärvi 44 kpl ja Viitasaari 59 kpl. Nämä määrät eivät sisällä pelkän maa-ainelain nojalla luvitettuja kohteita, joita on toimialueella yhteensä 63 kpl. Kohteiden määrä tarkistetaan vuosittain valvontaohjelman laatimisen yhteydessä.

Tyypillisimmät ympäristöluvitetut toimialat ovat eläinsuojat, louhinta ja murskaus sekä jätteen ammattimainen keräys ja käsittely. Pohjavesialueilla tyypillisesti sijaitsevia toimintoja ovat hiekan- ja soranotto. Pohjavesialueilla sijaitsee myös maatiloja ja polttonesteiden jakeluasemia.

Ympäristönsuojelun viranhaltijat tekevät tarkastukset pääsääntöisesti itsenäisesti. Tarpeen mukaan tarkastuksia suoritetaan myös pareittain ja poliisin virka-avun kanssa. Viranhaltijat osallistuvat tarpeen mukaan tarkastuksiin ja muuhun valvontaan yhteistyössä ELY:n kanssa.

Muissa, kuin luvan- tai ilmoituksenvaraisissa tai rekisteröidyissä kohteissa valvontaa suoritetaan riskikohteilla, kuten pohjavesialueilla sijaitseville toiminnoille tai ranta-alueilla sijaitsevilla kohteilla. Valvontakäyntejä tehdään myös toimialojen yrittäjien omasta pyynnöstä. Valvontakäyntejä tehdään lisäksi yleisövihjeiden kautta. Valvontaa suoritetaan mm. jätelain mukaisin perustein (roskaaminen) ja ympäristösuojelulain 16 ja 17 §:en perusteella. Valvontakäynnit maa-aineslain perusteella sisältävät myös ympäristö- ja jätelain mukaista valvontaa.

Taulukko 1. Ympäristönsuojelulain mukaan luvan- tai ilmoituksenvaraiset sekä rekisteröidyt kohteet kunnittain Pohjoisen Keski-Suomen ympäristöpalvelujen alueella syyskuussa 2025.

Kannonkoski	7
Kinnula	20
Kivijärvi	14
Kyyjärvi	18
Pihtipudas	72
Saarijärvi	44
Viitasaari	59
Yhteensä	234

Taulukko 2. Ympäristönsuojelulain mukaan luvan- tai ilmoituksenvaraiset sekä rekisteröidyt toiminnot Pohjoisen Keski-Suomen ympäristöpalvelujen alueella syyskuussa 2025.

Kohteen toiminta	kpl
Eläinsuoja	85
Louhinta tai murskaus	60
Jätteen käsittely	16
Ampumarata (ulkona)	9
Moottoriurheilurata	6
Energiantuotanto	12
Saha	3
Jakeluasema	28
Asfalttiasema	5
Muu	10
Yhteensä	234

7. Toimintojen riskinarviointi

Valvontasuunnitelmassa on kuvattava valvontaohjelman laadinnassa käytetyt riskinarvioinnin perusteet. Riski on ei-toivottu tapahtuma, jonka tarkkaa ajankohtaa tai seurauksia ei tiedetä varmuudella. Yleisesti ympäristöriskillä tarkoitetaan tapahtumaa, jonka seurauksena ympäristö voi pilaantua. Ympäristön pilaantumisen tarkoitetaan ihmisen toiminnasta peräisin olevaa päästöä, joka voi aiheuttaa ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaan terveyshaittaa, haittaa luonnolle tai sen toiminnolle, luonnonvarojen käyttämisen estymistä tai melkoista vaikeutumista, ympäristön yleisen viihtyisyyden tai erityisten kulttuuriarvojen vähentymistä, ympäristön yleisen virkistyskäytön soveltuvuuden vähentymistä, vahinkoa tai haittaa omaisuudelle tai sen käytölle tai muun näihin rinnastettavan edun loukkauksen.

Valvottavien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys perustuu riskinarviointiin. Riskinarviointi on tehty systemaattisesti ja siinä on huomioitu sekä toiminnasta että sijainnista aiheutuvat riskit. Riskillä tarkoitetaan toiminnasta aiheutuvaa ympäristön pilaantumisen vaaraa sekä päästöistä aiheutuvaa terveyshaittaa. Riskin merkittävyyteen vaikuttaa sen toteutumisen todennäköisyys ja siitä aiheutuvan pilaantumisen vakavuus. Riskinarvioinnissa tarkastellaan sellaisten häiriötilanteiden

todennäköisyyttä, ja häiriöiden aikana syntyvien päästöjen seurauksia, joihin voidaan vaikuttaa ympäristönsuojeluviranomaisen käytössä olevin keinoin.

Valvontakohteiden riskinarvioinnissa huomioidaan

1. toimialakohtaiset ympäristöriskit
2. laitoskohtaiset ympäristöriskit (esim. sijainti, naapurusto häiriintyvät kohteet, toiminnan luonne, toiminnan järjestäminen)
3. laitoskohtaisten ympäristöriskien merkittävyys, valvontaluokka

Arvion pohjalta toimialat sijoittuvat valvontaluokkiin. Toimialakohtaisen arvioinnin perusteella toimialat jakautuvat valvontaluokkiin seuraavasti:

Valvontaluokka 1: tarkastetaan vähintään kerran vuodessa

Valvontaluokka 2: tarkastetaan vähintään kerran kahdessa vuodessa

Valvontaluokka 3: tarkastetaan vähintään kerran kolmessa vuodessa

Valvontaluokka 4: tarkastetaan vähintään kerran lupakaudessa tai kerran 5 vuodessa

Valvontaluokka 1: Tarkastetaan vähintään kerran vuodessa

Luvanvaraiset ja rekisteröitävät toiminnot, jotka laitoskohtaisen riskiarvioinnin perusteella nähdään säännöllistä ja tiheää valvontaa tarvitseviksi

- Luvanvaraiset ja rekisteröitävät toiminnot, jotka sijaitsevat vedenhankinnan kannalta tärkeällä pohjavesialueella ja nähdään säännöllistä ja tiheää valvontaa tarvitseviksi
- Jätteiden käsittely
- Kivenlouhimo, murskaamo ja asfalttiasema

Valvontaluokka 2: Tarkastetaan vähintään kerran kahdessa vuodessa

- Jätteiden keräily (esim. jätelain 100§, aluekeräyspisteet)
- Turkistarha

Valvontaluokka 3: Tarkastetaan vähintään kerran kolmessa vuodessa

- Eläinsuoja
- Lämpölaitos
- Betoniasema, betonituotetehdas
- Ampumarata
- Moottoriurheilurata
- Jakeluasema

Valvontaluokka 4: Tarkastetaan vähintään kerran lupakaudessa tai kerran 5 vuodessa

- Tuulivoimala

Laitoskohtaisen riskin arvioinnin perusteella muodostuu kunkin laitoksen lopullinen valvontaluokka, joka voi poiketa toimialakohtaisesta luokituksesta. Laitoskohtaiset riskit arvioidaan jokaisella määräaikaistarkastuksella uudelleen. *Laitoskohtainen lopullinen valvontaluokka on määriteltävä valvontaohjelmassa, joka ei ole julkinen asiakirja.*

Riskinarvioinnin perusteella määritellään laitoskohtainen tarkastustiheys ja muut valvontatoimet. Tällä voidaan huomioida riskin toteutumisen todennäköisyys ja tapahtuman seurauksena aiheutuvan pilaantumisen merkittävyys. Ympäristölle suuremman riskin aiheuttavaa toimintaa valvotaan tiheämmin.

8. Valvontaohjelman laatiminen

Valvontaohjelma muodostuu laitosluettelosta, joka sisältää laitoskohtaisen, riskinarviointiin perustuvan suunnitelman kalenterivuoden aikana tehtävistä tarkastuksista ja mahdollisista

muista suunnitelmallisista valvontatoimenpiteistä. Valvontaohjelma sisältää myös kuvauksen edellisen vuoden tavoitteiden toteutumisesta. Valvontaohjelma tehdään vuosittain ja se pidetään jatkuvasti ajan tasalla mm. päivittämällä uudet ja poistuvat toiminnot. Ohjelman mukainen valvonta on maksullista.

Ympäristönsuojelulain mukaista valvontaohjelmaa laadittaessa ja valvontatoimenpiteitä aikataulutettaessa otetaan huomioon laitoksille aiemmin tehty valvonta. Valvontaohjelman vuosittaisia tarkastuksia määriteltäessä pyritään toimialakohtaisesti priorisoimaan laitokset, joiden viimeisimmästä tarkastuksesta on pisin aika tai joiden riskiluokitus sitä edellyttää. Ohjelman laatimisessa huomioidaan myös valvontatoimenpiteiden riittävän tasainen jakautuminen eri vuosille, jotta valvontaresurssit riittävät suunnitellun valvonnan toteuttamiseen.

Yksityiskohtaisen toimenpide- ja kohdeluettelon julkistaminen saattaa heikentää valvonnan tavoitteiden toteutumista, joten valvontaohjelmaan liittyvä yksityiskohtainen toimenpide- ja kohdeluettelo ei ole julkinen.

Valvontaohjelman toteutusta seurataan lautakunnassa vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä.

8.1. Valvontatoimenpiteet

Keskeisin valvonnan keino ovat riskinarvioinnin perusteella tehtävät suunnitelmalliset määräaikaistarkastukset paikan päällä laitoksessa. Tämän lisäksi tarkastuksia tehdään tarvittaessa esimerkiksi toiminnasta tehdyn ilmoituksen johdosta, toiminnan muuttuessa tai aiemmin havaittujen epäkohtien korjaamisen toteuttamiseksi.

Tarkastuksesta sovitaan etukäteen ja toiminnanharjoittajalle varataan mahdollisuus osallistua tarkastukseen. Tarkastuksella käydään läpi mm. laitoksen toiminta ja tilat, ympäristölupa siihen liittyvine määräyksineen, tarkkailutiedot, toiminnasta mahdollisesti tulleet valitukset ja niiden seurauksena suoritettavat toimenpiteet. Tarkastuksesta laaditaan tarkastusmuistio, joka toimitetaan toiminnanharjoittajalle. Suunnitelmallisella tarkastuksella havaittujen puutteiden seurantatarkastukset kuuluvat valvontaohjelman mukaiseen valvontaan.

Tarkastus suoritetaan tarvittaessa myös ympäristölupahakemuksen ja rekisteröinti-ilmoituksen käsittelyn yhteydessä. Tarkastus voidaan tehdä hakemuksen vireillä ollessa tai uuden laitoksen rakentamisen tai käyttöönoton yhteydessä.

Lisäksi valvontaa tulee toteuttaa tarkastamalla toiminnanharjoittajilta saadut laitosten vuosiraportit sekä mahdolliset muut lupamääräyksissä edellytetyt selvitykset tai seurantatulokset. Tarvittaessa toiminnanharjoittajalta pyydetään lisäselvityksiä. Ympäristölupapäätöksiin kirjattujen tarkkailumääräysten valvonta on tärkeää tarkkailun suorittamisen ja toiminnan vaikutusten seuraamiseksi. Tarkkailuraportteihin perustuen valvontaviranomainen voi mm. päättää ympäristöluvan tarkkailumääräysten mahdollisesta muuttamisesta.

Lupa-, ja ilmoituspäätösten sekä rekisteröintienvälisessä valvonnassa sekä normivalvonnassa ympäristönsuojeluviranomaisella on käytettävissä seuraavia keinoja:

- tarkastuskäynnit ja neuvottelut
- esitettyjen selvitysten ja suunnitelmien hyväksyminen
- raportointien tarkastaminen
- tarkkailutulosten seuranta
- toimintaa koskevien lausuntojen antaminen
- toiminnanharjoittajille tehtävät kyselyt ja selvityspyynnöt
- toimialakohtaiset selvitykset

- pakkokeinot
- yhteistyö muiden viranomaisten kanssa

8.2. Otannan käyttäminen

Tarkastuskohteiden valinnassa ei käytetä otantamenettelyä, johtuen ympäristönsuojelun resurssien puutteesta. Otantaa voitaisiin resurssien sen mahdollistaessa käyttää mm. jätevesijärjestelmien toimivuuden tarkastuksiin, ympäristöluvan ulkopuolisiin eläinsuojaihin tai autokorjaamoihin. Nämäkin otantaan perustuvat tarkastukset tehtäisiin riskiarvioinnin perusteella, toiminnan tai sijaintinsa kautta korkeimman ympäristöriskin omaavat tarkastetaan ensin.

Valvontaohjelman mukaiset kohteet pyritään tarkastamaan järjestelmällisesti niille määritellyn tarkastustiheyden mukaan. Tarkastustiheyttä määriteltäessä on otettu huomioon laitoksen riskinarvioinnin tulokset ja näiden perusteella syntyvä laitoksen valvontaluokka. Valvontaluokka määrittelee tarkastustiheyden.

8.3. Tarkastus onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa

Valvontaohjelma kattaa ennalta suunniteltavissa olevat valvontatoimenpiteet. Tämän lisäksi valvonnassa tulee varautua ennalta arvaamattomiin tilanteisiin, jotka edellyttävät tarkastusta tai asian muuta selvittämistä. Tällainen tarve voi syntyä esim. onnettomuuden tai haitasta tehdyn ilmoituksen johdosta, jos on aihetta olettaa, että toiminnasta aiheutuu terveyshaittaa tai muuta merkittävää ympäristön pilaantumista. Samoin menetellään, jos luvan noudattamatta jättämisen tai muun seikan vuoksi on aihetta olettaa, että toiminnasta aiheutuu terveyshaittaa tai muuta merkittävää ympäristön pilaantumista. Näissä tilanteissa tarkastus tai muu asian selvittäminen tehdään tapauskohtaisen tilannearvion perusteella ja toimenpiteisiin ryhdytään tarvittaessa välittömästi.

Valvontaviranomaisella on lainvastaisen tilanteen havaittuaan lakisääteinen velvollisuus tutkintapyyntöön tekemiseen esitutkintaviranomaiselle. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.

Tarvittaessa voidaan tehdä yhteistarkastus jonkun muun viranomaisen kanssa, jos ilmoitus koskee sellaista asiaa, jossa toimivalta on rinnakkaista tai päällekkäistä tai tarvitaan toisen viranomaisen asiantuntemusta. Tällaisia tarkastuksia voi tulla esim. terveyshaittaa, vesistöjen tai pohjavesien pilaantumista koskevissa asioissa.

9. Valvonta

9.1. Ympäristölupien ja ilmoituspäätösten valvonta

Valvonnalla varmistutaan siitä, että luvan myöntämisen tai ilmoituspäätöksen antamisen edellytykset ovat olemassa ja luvassa laitokselle asetetut vaatimukset täyttyvät. Valvontaviranomaisen tehtävänä on reagoida laiminlyönteihin. Valvonnan tavoitteena on myös tiedottaa toiminnanharjoittajille tulossa olevista lainsäädännön muutoksista jo etukäteen, millä taataan toimintaedellytykset myös tulevaisuudessa.

Kunkin laitoksen tarkkailuohjelman mukaiset näytteenotot, analyysit ja mittaukset toiminnanharjoittaja tekee itse tai teettää ulkopuolisilla (erityisesti kun vaaditaan akkreditoitua näytteenottoa). Toiminnanharjoittajan tekemään tarkkailuun liittyy säännöllinen raportointi valvontaviranomaisille.

9.2. Rekisteröityjen kohteiden valvonta

Rekisteröintimenettelyssä viranomainen tarkastaa, että toiminnanharjoittaja on toimittanut kaikki rekisteröinnin kannalta tarpeelliset tiedot. Rekisteröinti tehdään, kun kaikki lainsäädännön määräämät mukaiset tiedot ja muut selvitykset on toimitettu. Rekisteröinti kirjataan, vaikka toiminta ei täyttäisi asetuksen vaatimuksia. Viranomaisen on käynnistettävä valvontamenettely heti, jos rekisteröintiä varten saamiensa selvitysten perusteella voidaan todeta, ettei toiminta ole asetuksen mukaista. Toiminta saatetaan asetuksen mukaiseksi käyttäen normaalia hallintopakkomenettelyä.

Rekisteröitäviä toimintoja ovat ympäristönsuojelulain liitteessä 2 mainitut polttoaineteholtaan alle 50 MW:n energiantuotantolaitokset, nestemäisten polttoaineiden jakeluasemat, asfalttiasemat, kemialliset pesulat ja orgaanisia liuottimia käyttävät toiminnot sekä kiinteät betoniasemat ja betonituotetehtaat.

9.3. Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Valvonnan tarkka etukäteissuunnittelu on mahdollista luvitettujen, rekisteröityjen ja ilmoituspäätöksen saaneiden laitosten osalta, näiden toiminta tunnetaan ja niihin liittyvät ympäristövaikutukset ja valvontatarpeet ovat tiedossa. Tämän lisäksi tulee varautua yllättäen ilmenevien valvonta-asioiden hoitamiseen. Tällaisia ovat esim. lyhytaikaiset ilmoituksenvaraiset toiminnot, haitan kärsijän ilmoituksesta vireille tulevat asiat sekä häiriö- ja onnettomuustilanteet. Valvontaresurssia on varattava riittävästi myös ei-suunnitelmalliseen valvontaan, jotta yllättäen esille tulevat valvontatehtävät pystytään hoitamaan.

Tyypillisimmät muut ympäristönsuojelulain mukaiset valvontaa edellyttävät toiminnot:

9.3.1. Ympäristönsuojelulain lupakynnyksen alapuolelle olevat toiminnot

Toiminnot, jotka jäävät ilmoitus- tai rekisteröintimenettelyn ja ympäristöluvituksen ulkopuolelle, tarkastetaan pääsääntöisesti haittailmoitusten perusteella.

9.3.2. Ilmoitus melua ja tärinää aiheuttavasta toiminnasta

Meluilmoituksissa on usein kyse hyvin lyhytaikaisista toimenpiteistä (tilapäinen murskaus, louhinta, rakentaminen tai erilaiset ulkoilmatapahtumat) ja silloin valvontaviranomaisen mahdollisuudet puuttua tilanteeseen ovat rajallisia. Tarkastuksia tehdään toimintoihin, joiden päästöistä arvioidaan aiheutuvan haittaa. Meluilmoituksen mukaisissa päätöksissä on annettu ohjeet toimintojen suorittamiseen. Käytännössä pystytään lähinnä käyttämään kehoituksia tai erityisen merkittävän haitan ollessa kyseessä välittömiä hallintopakon keinoja (määräys, keskeyttäminen). Etenkin virkajan ulkopuolella myös poliisilla on mahdollisuus puuttua toimintaan.

9.3.3. Ilmoitus koeluonteisesta toiminnasta

Koetoiminnan tarkastustarpeen määrittämisessä otetaan huomioon koetoiminnan ajallinen kesto sekä toimintaan liittyvät ympäristöriskit. Koetoiminta pyritään tarkastamaan ainakin kerran toiminnan aikana.

9.3.4. Ilmoitus poikkeuksellisesta tilanteesta

Myös muiden kuin luvanvaraisten ja rekisteröitävien laitosten on tehtävä ilmoitus onnettomuudesta, toimintahäiriöstä tai muusta ennakoimattomasta tilanteesta, josta saattaa aiheutua ympäristön pilaantumisen vaaraa tai poikkeuksellinen jätehuoltotilanne. Poikkeuksellinen tilanne vaatii usein tarkastuksen tekemistä tilanteen selvittämiseksi, jo ennen kuin ilmoituksen johdosta voidaan tehdä päätöstä. Myös päätöksen valvonta on tärkeää.

9.3.5. Määräys pilaantumisen ehkäisemiseksi

Ympäristönsuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen nojalla antaa ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräys ei voi koskea luvanvaraista tai rekisteröitävää toimintaa. Annetun määräyksen noudattamista on tarpeen valvoa. Tarkastustiheys ja muiden valvontatoimien tarve arvioidaan toiminnan ja sen ympäristövaikutusten merkittävyyden perusteella.

9.3.6. Haitankärsijän ilmoituksesta vireille tulleet valvonta-asiat

Ilmoitusta koskeva toiminta käydään tarkastamassa ja arvioidaan toiminnasta aiheutuva haitta ja tarvittavat toimenpiteet. Haitan poistamiseksi tehtävät toimenpiteet ja niiden aikataulu voidaan sopia tarkastuksella ja kirjata muistioon tai tarvittaessa toiminnanharjoittajalle annetaan kehoitus ryhtyä toimenpiteisiin. Tarvittaessa voidaan tehdä yhteistarkastus jonkun muun viranomaisen kanssa, jos ilmoitus koskee sellaista asiaa, jossa toimivalta on rinnakkaista tai päällekkäistä tai tarvitaan toisen viranomaisen asiantuntemusta. Tällaisia tarkastuksia voi tulla esim. terveyshaittaa koskevissa asioissa. Annettujen ohjeiden ja määräysten toteutuminen varmistetaan seurantatarkastuksilla.

9.3.7. Jätevesien käsittely

Valtioneuvoston asetuksessa talousvesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (209/2011). Asetuksessa määrätään, että pohjavesialueilla ja 100 m etäisyydellä vesistöä sijaitsevien kiinteistöjen tuli täyttää asetuksen mukaiset vaatimukset 31.10.2019 mennessä. Kiinteistöjä neuvotaan oikeista toimenpiteistä ja valvontatarkastuksia tehdään haitan kärsijän ilmoituksesta vireille tullessiin kohteisiin, myös pistokoeluonteinen valvonta on mahdollista.

9.4. Muiden lakien valvonta

9.4.1. Vesilain valvonta

Vesilain valvontaviranomaisia ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja ELY-keskukset. Valvontaviranomaisten toimivalta on pääosin vesilaissa jakamatonta. Vesilailla säännellään lähinnä vesien käyttöä, vesistöön rakentamista, uittoa, maa- ja metsätalousmaan kuivatusta, vesistön järjestelyä ja pohjaveden ottamista.

Vesilain mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee ojitusta koskevat erimielisyydet, jotka eivät edellytä lupaa eikä niitä käsitellä ojitustoimituksessa. Edellytyksenä on, että erimielisyydet koskevat ojan tekemistä toisen maalle tai toisen yksityisen tien poikki, ojan suunnan muuttamista, veden johtamisesta toisen maalla olevaan ojaan tai puroon tai muu vastaava syy. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ratkaistavissa ojitusridoissa on vain kaksi osapuolta. Ojitusta koskevat asiat tulevat kunnan ympäristönsuojeluviranomaiseen vireille yleensä asianosaisten kirjallisesta vireillepanosta.

9.4.2. Jätelain yleinen valvonta

Jätteen ammattimaisesta keräyksestä on jätelain (646/2011) mukaan tehtävä ilmoitus jätehuoltorekisteriin merkitsemistä varten kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (100 §). Jätelain mukaiseen valvontaan kuuluu keräystoiminnan lisäksi mm. roskaantumisen ehkäiseminen ja jätehuollon asianmukaisen järjestämisen valvonta. Jätehuoltomääräysten ja jätelain mukaista valvontaa suoritetaan pääsääntöisesti kuntalaisten ilmoitusten perusteella.

Jätelain perusteella voidaan antaa ei-luvanvaraista toimintaa koskeva yksittäinen määräys. Määräys voidaan antaa roskaantumisen ehkäisemiseksi tai jätehuollon asianmukaisuuden varmistamiseksi. Viranomaisen on valvottava annettua määräystä. Valvontatarve määritetään tapauskohtaisesti.

Jätehuollon järjestämisessä, jätteistä terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran ja haitan ehkäisemisessä, sekä jätehuollon valvonnassa on sen lisäksi, mitä muualla on säädetty tai määrätty,

noudatettava yleisiä jätehuoltomääräyksiä. Jätehuoltomääräysten valvonnassa valvontakohteita ovat mm. jätteiden keräys ja lajittelu, jätteiden kuljetus, jätteiden kompostointi sekä vaarallisten jätteiden keräys. Pohjoisen Keski-Suomen ympäristöpalvelujen ympäristönsuojelun toimialueella on voimassa Sydän-Suomen jätelautakunnan laatimat jätehuoltomääräykset ja Kyyjärven kunnassa on voimassa Järvisseudun jätelautakunnan jätehuoltomääräykset.

9.4.3. Jätelain 124 §:n mukaiset tarkastukset

Jätelain 124 § velvoittaa valvontaviranomaiset tarkastamaan määräjain laitokset ja yritykset, joissa:

- 1) harjoitetaan jätteen laitos- tai ammattimaista käsittelyä;
- 2) syntyy vaarallista jätettä;
- 3) harjoitetaan jätteen ammattimaista kuljettamista tai keräystä;
- 4) toimitaan jätteen välittäjänä;
- 5) toteutetaan jätteen kansainvälisiä siirtoja

Jätteen kansainvälisiä siirtoja koskeva säännöllisen valvonnan velvoite on tullut voimaan 1.1.2016. Kunnan valvontaviranomaisen vastuulla on laatia riskinarviointiin perustuvat tarkastussuunnitelmat sellaisten kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvottavien kohteiden kuuluvien laitosten ja yritysten tarkastuksista, joiden toimintaan liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja.

9.4.4. Muu lainsäädäntö

Maa-aineslain tarkoittamat maa-ainesluvat tulee valvoa vuosittain tehtävillä valvontakäynneillä.

Erityislainsäädännön kuten maasto- ja vesiliikenteen, vesihuoltolain, merenkulun ympäristönsuojelulain ja luonnonsuojelulain mukaan valvottavia kohteita on myös, ja niiden määrä vaihtelee vuosittain. Ympäristönsuojeluun liittyvää valvontaa tehdään tarvittaessa maasto- ja vesiliikennelakien mukaisten ratojen ollessa käytössä.

Luonnon- ja maisemansuojelua valvoo ELY-keskus. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen edistää luonnon- ja maisemansuojelua tekemällä aloitteita, antamalla lausuntoja ja osallistumalla pyydettyä valvontatehtäviin. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen päättää myös luonnonsuojelulain 26 §:n mukaisesta yksityismaan luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta ja valvoo päätöksen toteutusta.

REACH-asetuksen mukaista kemikaalivalvontaa tehdään osana ympäristöluvanvaraisten ja rekisteröitävien laitosten ja toimintojen valvontaa ensisijaisesti kohteissa, joissa kemikaalien käyttö ja varastointi on merkittävää.

Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee muuta ympäristövalvontaa (esim. pilaantuneiden maiden kunnostusten valvonta yhdessä ELY-keskuksen kanssa).

10. Valvontaan käytettävissä olevat resurssit

Ympäristönsuojelun henkilöstöön kuuluu kolme ympäristösihteeriä, jotka hoitavat ympäristönsuojelun tehtäviä kokoaikaisesti (3 htv). Ympäristösihteerin työtehtäviin kuuluvat kaikki ympäristöviranomaisen toimivaltaan kuuluvat asiat. Lautakunnassa käsitellään lupa- ja ilmoituspäätökset sekä hallintopakoon liittyvät asiat. Kertaluontoisten ilmoitusten käsittelyt, rekisteröinnit ja muut päätökset ovat ympäristösihteerin yksin päätettäviä (Viitasaaren kaupungin hallintosääntö ja Pohjoisen Keski-Suomen ympäristölautakunnan toimintasääntö).

Valvontasuunnitelman mukaisten tarkastusten suorittamiseen tarvittava resurssi on 1,5 htv:tta, mikä on puolet nykyisestä ympäristönsuojelun kokonais-htv:sta. Suunnitelman mukaisia tarkastuksia tulisi

tehdä vuosittain keskimäärin 194 kappaletta. Ympäristöministeriön ympäristövalvonnan ohjeen (Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2016) mukaan valvontaohjelman mukaiset tarkastukset saivat viedä enintään 25–30 % valvojan resursseista, mikä tarkoittaisi tarkastusten määrään suhteutettuna noin 5 htv:tta.

11. Viranomaisten välinen yhteistyö

Valvontaohjelman mukaisen valvonnan osalta viranomaisyhteistyö on vähäistä. Luvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen valvonnassa toimivalta on selkeästi ympäristönsuojeluviranomaisella ja lupamääräyksissä sekä toimialakohtaisissa asetuksissa on huomioitu keskeiset ympäristövaikutukset.

Valvontayhteistyötä on enemmän ei-luvanvaraisten toimintojen ja valitusten valvonnassa. Näissä toimivalta tai toimintaa koskeva säädöspohja voi olla viranomaisten kesken enemmän päällekkäistä ja rajapinnat epäselvempiä.

Tyypillisimpiä yhteistyötahoja ovat ELY-keskus ja AVI (tuleva lupa- ja valvontavirasto), rakennusvalvonta, ympäristöterveydenhuolto, kaavoitus, maaseutuviranomainen ja jätehuoltoviranomainen.

12. Valvonnan toteuttaminen

Ympäristönsuojelulaissa tarkoitetulla valvonta- ja lupaviranomaisella tai sen määräämällä viranhaltijalla on oikeus valvontaa varten muun muassa saada tarpeellisia tietoja toiminnanharjoittajalta, kulkea toisen alueella, tehdä tarkastuksia, suorittaa mittauksia ja ottaa näytteitä, päästä paikkaan, jossa toimintaa harjoitetaan sekä tarkkailla toiminnan ympäristövaikutuksia. Valvontatyö koostuu pääsääntöisesti tarkastusten suorittamisesta, raporttien tarkistamisesta, selvitysten ja suunnitelmien hyväksymisestä sekä valituksiin ja akuutteihin tilanteisiin reagoimisesta.

Hallintolain mukaan viranomaisen on ilmoitettava tarkastuksen aloittamisajankohdasta asianosaiselle, jollei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Asianosaisella on oikeus olla läsnä tarkastuksessa sekä esittää mielipiteensä ja kysymyksiä tarkastukseen liittyen. Tarkastuksessa asianosaisena, jota asia välittömästi koskee, pidetään tarkastuksen kohteena olevan toiminnan harjoittajaa tai muuta tarkastettavan kohteen, tuotteen, tilan tai alueen haltijaa. Tarkastuksella asianosaiselle on kerrottava tarkastuksen tavoitteista, sen suorittamisesta ja jatkotoimenpiteistä. Tarkastus on suoritettava aiheuttamatta tarkastuksen kohteelle tai sen haltijalle kohtuutonta haittaa.

Määräaikaistarkastuksilla tai toiminnan seurantatiedoissa havaitut puutteet on myös käsiteltävä normaaleja valvontamenettelyjä hyödyntäen kehottamalla, määräämällä ja tehostamalla määräystä uhkasakolla.

Tarkastaja laatii tarkastuksesta kirjallisen tarkastuskertomuksen, josta käy ilmi tarkastuksen kulku ja tarkastajan tekemät keskeiset havainnot. Tarkastuskertomus annetaan tiedoksi tarkastuksessa läsnäoloon oikeutetulle asianosaiselle.

Pääsääntöisesti kohteissa tarkastetaan:

- Lupamääräysten noudattaminen
- Toiminnassa tapahtuneet muutokset
- Lainsäädännön, määräysten ja ohjeiden muutokset
- Toimialakohtaiset erityispiirteet (esim. eläinsuojat: lannankäsittely ja varastointi, polttoaineiden varastointi, jätevesien käsittely)

13. Käytössä olevat tietojärjestelmät

Ympäristönsuojelun tietojärjestelmään rekisteröidyt toiminnot ja ilmoitukset merkitään keskitettyyn ympäristönsuojelun tietojärjestelmän valvontaosioon YLVA-järjestelmään. YLVA-järjestelmää tulisi käyttää myös valvontatietojen ilmoittamiseen viranomaisille. Toiminnanharjoittajat voivat viedä esim. raportointitietoja suoraan YLVA-järjestelmään.

Maa-ainesten lupa- ja ottomäärä tiedot löytyvät NOTTO-tietokannasta. Toiminnanharjoittajien tulee ensisijaisesti ilmoittaa ottomäärät suoraan NOTTO-järjestelmään, toissijaisesti ympäristösihteerit voivat merkitä ilmoitetut ottomäärät NOTTO-järjestelmään.

Ympäristöpalvelujen käytössä on myös kartta- ja paikkatietojärjestelmä LOUHI, johon lupa- ja ilmoituspäätökset sekä rekisteröidyt kohteet merkitään.

14. Tarkastusten maksullisuus

Valvontaohjelmaan perustuvista luvan- ja ilmoituksenvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan määräaikaistarkistuksista ja muusta ohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta sekä tarkastuksista, jotka ovat tarpeen ympäristönsuojelulaissa tarkoitetun kiellon tai määräyksen noudattamisen valvomiseksi taikka toiminnan keskeyttämisen valvomiseksi peritään maksu Pohjoisen Keski-Suomen ympäristölautakunnan ympäristönsuojeluviranomaisen kulloinkin voimassa taksan mukaisesti.

Liitteet

Valvontaohjelma 2026-2029 (salassa pidettävä)